

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE

Evaldas Raistenskis

**TABAKAS IZSTRĀDĀJUMU KONTRABANDAS IEROBEŽOŠANA
UN NOVĒRŠANA ATSEVIŠĶĀS EIROPAS VALSTĪS:
SALĪDZINOŠĀ ANALĪZE**

Promocijas darba kopsavilkums
zinātnes doktora grāda
zinātnes doktors (PhD) iegūšanai sociālajās zinātnēs
(nozare: tiesību zinātnes)

Daugavpils, 2023

Doktora studiju programma: Tiesību zinātne

Promocijas darba zinātniskais vadītājs: Dr.iur., asoc. profesors Anatolijs Kriviņš

Oficiālie recenzenti:

- Dr.iur., profesors *Jānis Teivāns-Treinovskis*, Daugavpils Universitāte, Latvija;
- Dr.iur., docente *Aldona Kipāne*, Rīgas Stradiņa Universitāte, Latvija;
- Dr.iur., profesors *Alydas Šakočius*, ģen.Jonas Žemaitis Militārā akadēmija, Lietuva.

Promocijas darba aizstāvēšana 2023. gada 24. novembrī plkst.13.00 Daugavpils Universitātes Tiesību zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē attālināti, tiešsaistes platformā Zoom un 130. auditorijā, Parādes ielā 1a, Daugavpilī.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Daugavpils Universitātes bibliotēkā, Parādes ielā 1, Daugavpilī un <http://du.lv/lv/zinatne/promocija/darbi>.

Atsauksmes sūtīt promocijas padomes sekretāram: Daugavpilī, Parādes ielā 1, LV-5400, e-pasts: du@du.lv

Padomes sekretārs: Dr.iur., asoc. profesors Anatolijs Kriviņš

ISBN 978-9984-14-...-...

© Daugavpils Universitāte, 2023

© Evaldas Raistenskis, 2023

Satura rādītājs

Vispārīgs darba raksturojums	4
1. Promocijas darba konspektīvs izklāsts	10
1.1. Teorētiskais pamatojums	10
1.2. Galvenie pētījuma rezultāti	10
1.2.1. Kontrabanda kā noziedzīgs nodarījums: teorētiskie aspekti	11
1.2.2. Organizētās preču kontrabandas pazīmes	14
1.2.3. Tabakas izstrādājumu kontrabandas attīstības iemesli Lietuvā un Latvijā un tiesībsargājošo iestāžu loma tabakas izstrādājumu kontrabandas kontrolē	17
1.2.4. Tabakas izstrādājumu kontrabandas īpatnības	20
1.2.5. Moldovas, Gruzijas un Serbijas tiesību aktu praktiskā analīze tabakas izstrādājumu kontrabandas jomā	21
2. Galvenie secinājumi un priekšlikumi	25
Pateicība	33
Kopsavilkumā izmantotie literatūras avoti	34

VISPĀRĪGS DARBA RAKSTUROJUMS

Promocijas darba aktualitāte. Eiropa, neapšaubāmi, ir viena no lielākajām tabakas izstrādājumu patērētājām pasaulē. Tabakas izstrādājumu lietošana atspoguļo svarīgu sabiedrības veselības problēmu visā pasaulē, jo īpaši Pasaules Veselības organizācijas Eiropas reģionā, kurā ir ziņots par augstāko tabakas izstrādājumu lietošanas līmeni – vairāk nekā 29 %. Tabakas lietošana rada gan ievērojamu slogu veselībai, gan ievērojamas ekonomiskās izmaksas sabiedrībai: tiešās izmaksas par veselības aprūpes vajadzību apmierināšanu, un netiešās izmaksas, ko veido produktivitātes zudums, ugunsgrēku radītie postījumi un kaitējums videi. Tabakas izstrādājumu lietošana nozīmīgi palielina vairāku neinfekciozu slimību izraisītas priekšlaicīgas nāves iestāšanās risku: kopumā ņemot, sirds un asinsvadu slimību izraisīti vīriešiem ir 25 % un sievietēm 6 % nāves gadījumu, vēža izraisīti vīriešiem ir 41 % un sievietēm 10 % nāves gadījumu, un elpceļu slimību izraisīti vīriešiem ir 63 % un sievietēm 37 % nāves gadījumu. Tas arī pasliktina dzīves kvalitāti tiem tabakas izstrādājumu lietotājiem un cilvēkiem, kam ar tabakas izstrādājumu lietošanu saistīto slimību ārstēšanas dēļ ir iestājusies invaliditāte vai radušās nelabvēlīgas sekas. ES stratēģijā minētas tādas galvenās kontrabandas tabakas izstrādājumu izcelsmes valstis kā Ķīna, Apvienotie Arābu Emirāti, Vjetnama, Malaizija, Krievijas Federācija, Singapūra, Baltkrievija un Ukraina.

Lielākā daļa nelegālā patēriņa ES attiecas uz tabakas izstrādājumiem, kuru izcelsmes valstis ir ārpus ES, t.i., vairāk nekā 20 % tiek ievestas no valstīm ārpus ES, galvenokārt no Ukrainas un Baltkrievijas. Apmēram puse no visiem atklātajiem nelegālās tabakas izstrādājumu tirdzniecības gadījumiem tika konstatēti uz Austrumeiropas robežas. 2016. gadā pāri ES austrumu robežai tika aizliegts ievest vairāk nekā 18,8 miljonus cigarešu, un vairāk nekā 400 gadījumos kontrabandas tabakas izstrādājumi tika konfiscēti. Noziedznieku un organizēto grupu ienesīgākā darbība ir cigarešu kontrabanda, kas tiek uzskatīta par terorisma un organizētās noziedzības kapitāla avotu. Pasaules nelegālo tabakas izstrādājumu tirgus ik gadu veido no 40 līdz 50 miljardiem dolāru. Covid-19 pandēmijas ietekmē Eiropas nelegālo cigarešu tirgus 2020. gadā saruka līdz vēsturiski zemākajam līmenim, kad ES patērētāji iegādājās vien 38,9 miljardus nelegālo cigarešu vienību. Pandēmija un ar to saistītie ierobežojumi ievērojami ietekmēja cigarešu kontrabandu, tāpat kā citas noziedzīgas darbības. Pirmās vispārējās robežu slēgšanas laikā tika pārtrauktas piegādes ķēdes, kā arī uz ilgāku laiku traucēta iedibināto cigarešu pārvadāšanas metožu izmantošana, pastāvot pasažieru plūsmas ierobežojumiem uz ārējām robežām. Risks tikt pieķertam cigarešu

kontrabandā palielinājās arī pastiprinātās robežkontroles dēļ, taču vispārējā valstu robežu slēgšana un patērētāju rīcībā esošo ienākumu samazināšanās veicināja pieprasījumu pēc lētākiem tabakas izstrādājumiem. Tā kā melnā tabakas tirgus darbība tika traucēta, organizētās noziedzības grupējumi ievietoja nelegālās cigaretes atļautajos kravu pārvadājumos (kravas vilcienos, kravas automašīnās, jūras kravās, furgonos u.c.), lai apietu stingros ierobežojumus. 2020. gadā organizētas divdesmit starptautiskās operācijas, kurās bija iesaistīts Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai, tika konfiscēti gandrīz 370 miljoni ES tirgum paredzēto nelegālo cigarešu. Lielākā daļa no tām bija nelegāli ievestas no valstīm ārpus ES, proti, vairāk nekā divas piektdaļas aizturēto cigarešu bija ražotas Austrumeiropā. Austrumeiropas valstu popularitāti cigarešu kontrabandas jomā parāda jaunākā statistika: 54 % cigarešu kontrabandas tiek konstatēti uz Austrumeiropas robežas.

Galvenais tabakas un tabakas izstrādājumu nelegālās tirdzniecības iemesls ir cenu atšķirības starp ES dalībvalstīm un kaimiņvalstīm. Tabakas izstrādājumu nelegālā tirdzniecība un kontrabanda ir ļoti ienesīga un zema riska darbība, tāpēc noziedzīgajām grupām tā šķiet īpaši pievilcīga. Var teikt, ka cigarešu kontrabandas problēma ir aktuāla Austrumeiropas valstīs. Par to liecina sadarbība starp uzņēmējiem, zinātniekiem, valstu valdībām un ES institūcijām, lai šai problēmai rastu labākos risinājumus. Izpētot Austrumeiropas valstis no cigarešu kontrabandas viedokļa, izkristalizējas ierobežotas un necaurskatāmas metodikas, statistikas ticamības un rezultātu interpretācijas problēma. Austrumeiropas valstu izvēli vairāk ietekmēja nelegālo tabakas izstrādājumu ekonomiskā ietekme, nevis valsts nodokļu politikas situācija. Lai parādītu to, ka Austrumeiropas un Dienvideiropas valstis ir savstarpēji saistītas un dod iespējas iepriekšminēto darbību īstenošanai, ir izvēlēts atšķirīgs ģeogrāfiskais spektrs (Gruzija, Moldova, Serbija). Austrumeiropa un Dienvideiropa atrodas ģeogrāfiski tuvu viena otrai.

Promocijas darba novitāte:

1) šis ir pirmais šāda veida pētījums, kas parāda, ka cigarešu kontrabandas jomā piemērojamo tiesību aktu analīzes apvienošana ar novērtējumu par cigarešu kontrabandas ietekmi uz ekonomiku var palīdzēt noteikt iemeslus, kāpēc valstīs pastāv cigarešu kontrabanda, un to, kādi tiesiskie pasākumi ir jāīsteno, lai efektīvāk regulētu šo parādību;

2) integrēta metodoloģijas piemērošana, kas ļauj plaši analizēt cigarešu kontrabandas ietekmi uz Moldovas, Gruzijas un Serbijas ekonomiku no starpdisciplinārā viedokļa, var kļūt par pamatnostādņu metodoloģiju, kas apvieno dažādas sociālo zinātņu jomas;

3) modeļi par cigarešu kontrabandas ietekmi uz makroekonomisko situāciju Moldovā, Gruzijā un Serbijā no starpdisciplinārā viedokļa ir atklājuši, ka galvenie cigarešu kontrabandas apjomu noteicošie faktori ir korupcija un nodokļu bāze, un tas apstiprina, ka nepieciešams cīnīties ar

kontrabandu un citām parādībām, piemēram, korupciju, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un to savstarpējo saistību.

Pētījuma zinātniskā problēma: Kā cigarešu kontrabanda ietekmē makroekonomisko situāciju Moldovā, Gruzijā un Serbijā starpdisciplinārā kontekstā?

Promocijas darba mērķis ir izveidot modeli par tabakas izstrādājumu kontrabandas ietekmi uz Moldovas, Gruzijas un Serbijas makroekonomisko situāciju, analizējot literatūru par tabakas izstrādājumu kontrabandas, korupcijas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas saistību.

Uzdevumi:

- analizēt un izklāstīt kritērijus kontrabandas kā kriminālā un administratīvā pārkāpuma ierobežošanai;
- analizēt ēnu ekonomikas un kontrabandas jēdzienu teorētiskos aspektus, lai izprastu kontrabandas izcelsmi un to skaidrojošo ēnu ekonomikas teoriju būtību;
- nodrošināt metodiku tabakas izstrādājumu kontrabandas ietekmes uz Moldovas, Gruzijas un Serbijas ekonomiku novērtēšanai;
- izskatīt tiesisko regulējumu, kas regulē tabakas kontrabandas apjomu Moldovā, Gruzijā un Serbijā;
- izstrādāt modeli par tabakas izstrādājumu kontrabandas un Moldovas, Gruzijas un Serbijas ekonomiskās situācijas saistību, tostarp ar citām noziedzīgajām darbībām, kas attiecas uz tabakas izstrādājumu kontrabandu.

Pētījuma jautājumi. Promocijas darbā tiek meklētas atbildes uz šādiem trim padziļinātās izpētes jautājumiem:

- 1) Kādi ir trūkumi valsts tautsaimniecības intereses apdraudošo noziedzīgu nodarījumu sastāva un kvalifikācijas noteikšanā muitas darbības jomā Lietuvā un Latvijā (Lietuvas Kriminālkodeksa 199. un 200. pants, Latvijas Krimināllikuma 190. un 191. pants), un kādas iniciatīvas tiesību aktu uzlabošanai ir nepieciešams nekavējoties īstenot?
- 2) Kādi organizatoriska rakstura pasākumi pašlaik ir nepieciešami, lai efektīvi ierobežotu tabakas izstrādājumu kontrabandu Lietuvā un Latvijā?
- 3) Kādu pozitīvu mācību tiesiskā regulējuma un prakses jomā no tā varētu gūt valstis, kuru politika un ekonomika ir orientēta uz integrācijas procesu un iestāšanos Eiropas Savienībā?

Promocijas darba **priekšmets** ir tabakas izstrādājumu kontrabanda.

Promocijas darbā izmantotās pētījuma metodes:

1) tiesību normu satura izpētei izmantota analīzes metode, lai analizētu problēmu aspektus, kas izriet no attiecīgo tiesību normu interpretācijas un praktiskās piemērošanas;

2) aprakstošā metode izmantota, lai aprakstītu iegūtos rezultātus, apzinot faktisko situāciju, problemātiskos aspektus un to iespējamās risinājumus;

3) loģisku secinājumu izdarīšanai visa darba gaitā izmantota indukcijas un dedukcijas metode;

4) tiesiskā regulējuma un tā piemērošanas analīzei izmantota salīdzināšanas metode;

5) dogmatiskā metode izmantota, lai gūtu pareizu izpratni par tiesību normu juridisko saturu. Šī metode palīdz sasniegt pētījumā izvirzīto mērķi: pamatojoties uz esošo normu analīzi, var izdarīt zinātniski pamatotus secinājumus, kurus iespējams izmantot tiesību normu vai to piemērošanas procesa pilnveidošanai;

6) secinājumu un priekšlikumu izteikšanai izmantota loģiski konstruktīvā metode.

Promocijas darbā ir izmantotas arī šādas tiesību normu interpretācijas metodes:

1) tiesību normu interpretācijas gramatiskā metode – lai izzinātu ideju un būtību tiesiskajam regulējumam par tabakas izstrādājumu kontrabandas ierobežošanu Lietuvā un Latvijā, noskaidrojot tiesību normas nozīmi no lingvistiskā viedokļa;

2) tiesību normu interpretācijas vēsturiskā metode – lai izzinātu tabakas izstrādājumu kontrabandas ierobežošanas tiesiskā regulējuma vēsturisko attīstību Lietuvā un Latvijā, kā arī noskaidrotu atšķirības un kopsakarības dažādos vēstures posmos;

3) tiesību normu interpretācijas sistēmiskā metode – tiesību aktu par tabakas izstrādājumu kontrabandas ierobežošanu Lietuvā un Latvijā interpretācijai un korelācijai ar citiem šajā jomā piemērojamiem tiesību aktiem, lai saprastu, ka tie loģiski iekļaujas vienotajā sistēmā, kas regulē muitas darbības;

4) tiesību normu interpretācijas teleoloģiskā metode – lai noskaidrotu jēgu un būtību tiesību aktam, kas paredz atbildību par tabakas izstrādājumu kontrabandu, saistībā ar tā piemērošanu no likumdevēja nolūka un motivācijas viedokļa.

Pētījuma rezultātu aprobācija. Par promocijas darbā aplūkoto tematu publicētas vienpadsmit autora sagatavotas zinātniskās tēzes un publikācijas. Rezultāti prezentēti piecās starptautiskās zinātniskajās konferencēs un semināros, kas notika Čenstohovā (Polijā), Belgradā (Serbijā), Rīgā un Daugavpilī (Latvijā).

Promocijas darba autora tēžu un publikāciju saraksts:

1. Remeikienē, Rīta; Gasparēnienē, Ligita; Chadyšas, Viktoras; **Raistenskis, Evaldas.** Links between corruption and quality of life in European Union//Entrepreneurship and sustainability issues. Wikimedia Commonwealth: Entrepreneurship and Sustainability Centre. eISSN 2345-0282. 2020, vol. 7, iss. 4, pp. 2664-2675.

- DOI: [10.9770/jesi.2020.7.4\(7\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4(7)). The Emerging Sources Citation Index (Web of Science) Scopus; DOAJ] [CiteScore: 0.00; SNIP: 1,968; SJR: 0.000 (2020, Scopus Sources)]
2. Gasparėnienė, Ligita; Remeikienė, Rita; Sosidko, Aleksejus; Vėbraitė, Vigita; **Raistenskis, Evaldas**. Modelling of EURO STOXX 50 index price returns based on industrial production surprises: basic and machine learning approach//Entrepreneurship and sustainability issues. Wikimedia Commonwealth: Entrepreneurship and Sustainability Centre. ISSN 2345-0282. 2020, vol. 8, no. 2, pp. 1305-1320. DOI: [10.9770/jesi.2020.8.2\(77\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.2(77)). The Emerging Sources Citation Index (Web of Science) Scopus] [CiteScore: 0.00; SNIP: 1,968; SJR: 0.000 (2020, Scopus Sources)]
  3. Davulis, Tomas; Gasparėnienė, Ligita; **Raistenskis, Evaldas**. Assessment of the situation concerning psychological support to the public and business in the extreme conditions: case of Covid-19// Entrepreneurship and sustainability issues. Wikimedia Commonwealth: Entrepreneurship and Sustainability Centre. eISSN 2345-0282. 2021, Vol. 8, No. 3, pp. 308-321. DOI: [10.9770/jesi.2021.8.3\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3(19)). The Emerging Sources Citation Index (Web of Science) Scopus; Index Copernicus] [CiteScore: 0.00; SNIP: 1.568; SJR: 0,000 (2021, Scopus Sources)]
  4. **Raistenskis, E.**, Zahars, V., Abuseridze, G. (2022) The legal framework affecting smuggling of tobacco products as a form of the shadow economy in Sakartvelo. *Sociālo Zinātņu Vēstnesis*, 35(2): 115–125. [https://doi.org/10.9770/szv.2022.2\(6\)](https://doi.org/10.9770/szv.2022.2(6)) (ERIH PLUS)
  5. Remeikiene, R., Gaspareniene, L., Fedajev, A., **Raistenskis, E.**, Krivins, A. (2022). Links between crime and economic development: The EU classification. *The Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 17(4), 909–938. doi: 10.24136/eq.2022.031 (Scopus)
  6. **Raistenskis, E.**, Krivins, A., Aleksejeva, L. (2023). Phenomenon of corruption in Albania: towards cigarette smuggling. Access to science, business, innovation in the digital economy, *ACCESS Press*, 4(2), 278–295, [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.2\(9\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.2(9)) (Web of Science)
  7. Remeikienė, Rita; Gasparėnienė, Ligita; **Raistenskis, Evaldas**. Assessing the links between cigarette smuggling and corruption in non-European countries//CITPM 2020: proceedings of the 3rd international conference contemporary issues in theory and practice of management, 23-24 April 2020 Czestochowa, Poland/edited by A. Korombel, O. Ławińska, M. Okręglicka. Czestochowa: Czestochowa University of Technology, 2020.

- ISBN 9788371937323. p. 253-260. (CITPM, ISSN 2544-8579, eISSN 2544-8587; No. 3).
8. Gasparėnienė, Ligita; Remeikienė, Rita; **Raistenskis, Evaldas**. Interdependence between money laundering and cigarette smuggling: empirical evidence from Ukraine//CITPM 2020: proceedings of the 3rd international conference contemporary issues in theory and practice of management, 23-24 April 2020 Czestochowa, Poland/edited by A. Korombel, O. Ławińska, M. Okręglicka. Czestochowa: Czestochowa University of Technology, 2020. ISBN 9788371937323. p. 71–78. (CITPM, ISSN 2544-8579, eISSN 2544-8587; No. 3)
  9. Dalība un prezentācija Rīgas Stradiņa universitātes rīkotajā 3. starptautiskajā starpdisciplinārajā konferencē “PLACES” 2023. gada 29.–31. martā, Rīgā (Latvijā). Prezentācijas temats: “Tabakas kontroles tiesiskā regulējuma novērtējums Moldovā”. **Evalds Raistenskis**, Anatolijs Kriviņš
  10. Dalība un prezentācija Daugavpils Universitātes organizētajā Daugavpils Universitātes 65. starptautiskajā zinātniskajā konferencē 2023. gada 20.–21. aprīlī, Daugavpilī (Latvijā). Prezentācijas temats: “Korupcijas ietekme uz ES Zaļo kursu”. **Evalds Raistenskis**, Anatolijs Kriviņš.
  11. Dalība un prezentācija Belgradas Universitātes Boras Tehniskās fakultātes Vadības nodaļas organizētajā Starptautiskajā maija konferencē par stratēģisko vadību *IMCSM22*. Prezentācijas temats: “Korupcijas koncepcijas teorētiskie aspekti”. **Evalds Raistenskis**

1. PROMOCIJAS DARBA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS

1.1. Teorētiskais pamatojums

Promocijas darba teorētisko pamatu veido atbilstošie tiesību akti, dažāda līmeņa īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa politikas plānošanas dokumenti, zinātniskā literatūra, periodiskie izdevumi, drošības uztveres pētījumi un sabiedriskās domas aptaujas Latvijā, Lietuvā, Gruzijā un Moldovā, tiesībsargājošo iestāžu un pašvaldību institūciju prakse, judikatūra un citi avoti. Promocijas darbs balstīts gan uz Latvijas, gan ārvalstu autoru darbiem krimināltiesību teorijā, kriminoloģijā, policijas tiesībās, politikas teorijā un ekonomikas teorijā. Pazīstamākie latviešu autori ir V. Zahars, A. Vilks, I. Vedins, J. Teivāns-Treinovskis, N. Jefimovs, K. Strada-Rozenberga, Ā. Meikališa, G. Kūtris, M. Leja, O. Kulmanis, E. Gribonika, A. Kriviņš, U. Krastiņš, V. Liholaja un A. Niedre. Atsauces uz ārvalstu avotiem ietver tādus autorus kā R. Remeikiene u.c., J. Bensone (*J. S. Benson*), S. Dekers (*S. H. Decker*), A. Buē (*A. Bouet*), M. Čens (*M. A. Chen*), D. Čovs (*D. C. K. Chow*), D. Enste, L. Gaspāreniene, A. Hoda, T. Mansūrs (*T. A. Mansoor*) un citi.

1.2. Galvenie pētījuma rezultāti

Promocijas darbs sastāv no četrām nodaļām ar apakšnodaļām, kuru mērķis ir vispusīgi atklāt tabakas kontrabandas teorētiskos un praktiskos aspektus Moldovas, Gruzijas un Serbijas makroekonomiskajā situācijā.

Pirmajā nodaļā ir apskatīts jautājums par kontrabandu kā noziedzīgu darbību un šīs darbības kriminalizāciju Lietuvas un Latvijas tiesību aktos, pievēršoties sociālās uzvedības bīstamības kritērijiem un tās kriminalizācijai, kontrabandas kā sociālās uzvedības jēdzienam un kontrabandas kā sociālās uzvedības aizliegumam.

Otrajā nodaļā ir analizēts kontrabandas kā noziedzīgas darbības objekts un tās kaitīgums, pievēršoties ēnu ekonomikas jēdzienam, teorijām, faktoriem un veidiem.

Trešajā nodaļā ir izklāstīta metodoloģija tabakas kontrabandas ietekmes novērtēšanai Moldovā, Gruzijā un Serbijā, koncentrējoties uz empīriskā pētījuma loģisko gaiādastu un izvēlēto metožu prezentāciju.

Ceturtajā nodaļā ir sniegts novērtējums tabakas kontrabandas ietekmei uz Moldovas, Gruzijas un Serbijas ekonomiku. Novērtējumā tiek piedāvāts modelis par tabakas kontrabandas ietekmi uz makroekonomisko situāciju Moldovā, Gruzijā un Serbijā starpdisciplinārā kontekstā.

1.2.1. Kontrabanda kā noziedzīgs nodarījums: teorētiskie aspekti

Kontrabandas kā noziedzīga nodarījuma priekšmets ir Lietuvas Republikas likumos un citos tiesību aktos noteiktās muitošana pakļautās preces un citas vērtības, kas uzrādāmas muitas kontrolei un kas nelikumīgā veidā tiek pārvadātas pāri Lietuvas valsts robežai. Arī Latvijas Krimināllikuma 190.pants sniedz kontrabandas legāļdefinīciju, proti, tā ir preču vai citu vērtību pārvietošana pāri Latvijas Republikas robežai, aņejot muitas kontroli vai noslēpjot preces un citas vērtības no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā. Kontrabandas objektīvā puse ir nelikumīga kontrabandas pārvadāšana pāri valsts robežai dažādos veidos – preču neuzrādīšana muitas kontrolei, transportēšana, aņejot muitas kontroli, pārvadāšana bez atļaujas, dokumentu viltošana par pārvadājamajām precēm u.c. Kontrabandas darbības sastāvs ir formāls, tādēļ kontrabandas gadījumā nav juridiski nepieciešams noteikt šīs darbības sekas, un kontrabanda ir uzskatāma par pabeigtu noziegumu no brīža, kad muitas kontrolei netika uzrādīti pārvadājamo priekšmetu obligātie dokumenti vai notika izvairīšanās no muitas kontroles citā nelikumīgā veidā, t.i., valsts robežas šķērsošanas brīža.

Lietuvas Republikā kontrabandas subjekts ir Kriminākodeksā noteikto vecumu sasniegusi persona vai persona, kura individuāli rīkojas juridiskās personas vārdā, tās pilnvarotais pārstāvis vai darbinieks, kurš nelikumīgi pārvadā preces (kontrabandas priekšmetus), kas uzrādāmi muitai, transportē tos, aņejot muitas kontroli, vai transportē tos bez obligātās atļaujas vai ar viltotiem dokumentiem. Respektīvi, Lietuvas Republikas Krimināļkodeksa 199.un 200.pantā iekļauto darbību subjekts var būt gan fiziskā persona, gan juridiskā persona. Latvijas Republikā Krimināļlikuma 190.pantā "Kontrabanda", 190.¹ pantā "Preču un vielu, kuru aprite ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošana pāri Latvijas Republikas robežai" un 191.pantā "Neatļautas darbības ar muišošanai pakļautām precēm un citām vērtībām" reglamentēto darbību subjekts ir fiziska, pieskaitāma persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Kontrabandas noziedzīgā nodarījuma subjektīvai pusei raksturīgs tiešs nodoms, jo persona apzinās, ka pārvieto preces un vielas pāri valsts robežai nelikumīgā veidā, un vēlas to.

Lai izprastu Latvijas situāciju attiecībā uz kriminālprocesa likumības un lietderības elementiem, Kriminālprocesa likuma norma par atteikšanos ierosināt un (vai) īstenot kriminālprocesa būtu jāskata kopsakarā ar Krimināļlikuma normu kopumu par personas atbrīvošanu no

kriminālatbildības. Ā.Meikališa un K.Strada-Rozenberga¹, aplūkojot kriminālprocesa likumības un iespējamības tiesisko regulējumu, pauž viedokli, ka, lai gan kriminālprocesa likuma pamatprincipu uzskaitījums sākas ar kriminālprocesa likumību, Latvija būtībā pieder pie tām valstīm, kurās līdzās likumībai tās klasiskajā izpratnē ir paredzēta institūciju pastāvēšana, pamatojoties uz lietderības principu. Tādējādi var atzīt, ka Latvijā neeksistē “tīrā” kriminālprocesa likumība (ne normatīvā regulējuma līmenī, ne tiesību piemērošanā). Vienlaikus šo noteikumu sistēmiskās pārbaudes rezultātā ir radies atzinums, ka līdzās kriminālprocesam un attiecīgi kriminālvajāšanai tiek atzīta arī diskrecionāra pieeja, proti, iespēja prokuroriem vai prokurora uzraudzībā esošajiem izmeklētājiem atteikties no procesa īstenošanas, ja tam nav juridisku šķēršļu. Tātad var secināt, ka Latvijas krimināltiesības ir veidotas uz kriminālprocesa likumības principa, iekļaujot atkāpes, kas izriet no lietderības principa, proti, faktiski Latvijā ir atzīta likumības un lietderības principu līdzāspastāvēšana.

Minētais Latvijas kriminālprocesa tiesību atzītu speciālistu atzinums korelē ar vispārējiem krimināltiesību principiem, kurus definējis Oksfordas Universitātes profesors A.Asvorts (A.Ashworth): Kriminālatbildība ir piemērota sociālās kontroles forma tikai nopietnāko pārkāpumu gadījumā, turklāt, lai izvairītos no kriminālatbildības mērķu kompromitēšanas, tai jābūt efektīvai-tai acīmredzami jāattur noziedzīgu nodarījumu izdarīšana, un kriminālprocesa mehānisma darbināšanā ieguldītajiem resursiem ir jāatsver noziedzīgajā nodarījumā nodarītais kaitējums, ja vien vērsšanās pret konkrēto prettiesisko rīcību neietver arī zināmu simbolisku nozīmi.²

Latvijas situācija šajā aspektā nav vērtējama viennozīmīgi, drīzāk gan tā vērtējama pretrunīgi. 23 gadu laikā, kopš ir stājies spēkā Krimināllikums, kontrabandas legāļdefinīcijā Krimināllikuma 190.pantā pirmās daļas dispozīcijā veikti vien redakcionāli precizējumi, savukārt kriminālatbildības par kontrabandu slietnis ir grozīts trīs reizes, kas norāda uz likumdevēja nespēju noteikt šī noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu un piemērotāko tiesību aizsardzības līdzekli cīņai pret to. Koriģējot Krimināllikuma 190.pantu, likumdevējs nav rūpējies par tiesiskās noteiktības principa ievērošanu. Laika gaitā veiktās kontrabandas legāļdefinīcijas izmaiņas nesekmē tās satura izpratni un nevar atvieglot tās piemērošanu, ņemot vērā, ka nav ievērota juridiskās tehnikas prasībām

---

¹Strada-Rozenberga, K., Meikališa, Ā., Kūtris, G., Leja, M., Kulmanis, O., Gribonika Ē. Kriminālprocesa obligātums un lietderīgums kā kriminālās justīcijas sistēmas pamatprincipi. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023. 275. lpp.

² Ashworth A.Principles of Criminal Law. Fourth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2003, pp.35-37.

atbilstošākā lakoniskā izteiksme, kodolīgi raksturojot prettiesiskās darbības būtību.³

Kontrabanda organizētā grupā (formāls sastāvs) tiek īstenota, kad kontrabandu izdara vairāk nekā divas personas, kuru apvienība atbilst organizētas grupas pazīmēm (sk. Krimināllikuma 21. pantu).

Kontrabanda ir izdarīta lielā apmērā (materiālais sastāvs), ja kontrabandas priekšmeta kopējā vērtība noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par tai laikā Latvijas Republikā noteikto piedesmit minimālo mēnešalgu kopsummu. Preču vērtība nosakāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzināmām cenām noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā (1998. gada 15. oktobra likuma “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20. pants).⁴

Papildus noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses vainai citas svarīgas noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses pazīmes ir noziedzīgā nodarījuma iemesls un mērķis, jo parasti vainas pazīme viena pati neatklāj noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā iecerēto rezultātu, taču kontrabandas gadījumā noziedzīgās darbības kvalifikācijas iemeslam un mērķim nav nozīmes (Augstākās tiesas Senāta 2003. gada 29. decembra lēmums Nr. 43 par judikatūru kontrabandas lietās)⁵ un tās nav kontrabandas noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijai nepieciešamās subjektīvās pazīmes (kasācijas spriedums krimināllietā Nr. 2K-7-130-699/2015⁶). Kontrabandas subjektīvo pusī šajā gadījumā raksturo tieši tīši izpausta vaina (lieta Nr. 2K-278-489/2017, ko izskatīja Lietuvas Augstākās tiesas Krimināllietu nodaļa)⁷, jo kontrabanda raksturojas ar augstu kaitīguma pakāpi, tāpēc ka tā tiek tieši un tīši izplānota. Tomēr visbiežāk sastopamie motīvi – materiālais labums, ienākumi, izvairīšanās no nodokļu nomaksas – saskaņā ar Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 54. panta pirmās daļas 3. punktu ir būtiski, lai piemērotu sodu par kontrabandas noziedzīgo nodarījumu⁸.

---

³ Čevers T. Krimināllikumam 20 – Krimināllikuma 190. panta “Kontrabanda” ģenēze un evolūcija. 366-378. DOI:10.22364/iscflul.7.32 (skatīts 16.04.2023.).

⁴ Krastiņš, U., Liholaja, V., Hamkova, D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: TNA, 2016. 87. lpp.

⁵ Lietuvas Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 43. „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. 2003 m. gruodžio 29 d. Vilnius. Pieejams: <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=26465>.

⁶ Lietuvas Aukščiausiasis teismas. Kasacinė nutartis byloje Nr. 2K-7-130-699/2015. Pieejams: <https://eteismai.lt/byla/78090579681115/2K-7-130-699/2015>.

⁷ Lietuvas Aukščiausiasis teismas. Nutartis byloje Nr. 2K-278-489/2017. Pieejams: <https://eteismai.lt/byla/51084987331591/2K-278-489/2017>.

⁸ Žygytė, L. Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Master Thesis. Vilnius, VU, 2017.

1.2.2. Organizētās preču kontrabandas pazīmes

Pēc J. Baltrūnienes un G. Šarauskas domām, analizējot kontrabandas darbību kriminālo raksturu, ir svarīgi noteikt šo noziegumu iemeslus⁹. Autori apraksta šādus iemeslus.

1. Tirgus līdzsvara trūkums. Tas tradicionāli mēdz būt plānveida ekonomikā, kur preču ražotāji un pārdevēji nespēj apmierināt pieprasījumu pēc precēm, jo preces cena ir pārāk zema un neatbilst tirgus līdzsvara cenai.

2. Cenu pārmaiņas. Parasti cenas palielinās nevienmērīgi, un to svārstības nosaka ne vien objektīvi, bet arī subjektīvi iemesli, piemēram, cilvēku gaidas. Tā kā cenas dažādās valstīs palielinās dažādos tempos, pastāv kontrabandas preču pārdošanas tirgus.

3. Darba tirgus neatbilstība. Tāpat kā daudzu citu ekonomisko noziegumu, arī kontrabandas lietu prakse liecina par to, ka motivācija ir savtīgums – vēlēšanās iegūt bagātību sev vai citiem. Dažkārt kontrabandas noziegumi tiek pastrādāti tāpēc, ka cilvēki nespēj sev nodrošināt minimālo dzīves līmeni.

4. Muitas tranzīta procedūru neoperatīvā kontrole. Atsevišķi robežpolicijas darbinieki nolaidīgi pilda savus pienākumus un nereti pat iesaistās kriminālās darbībās.

5. Nepietiekama tirdzniecības uzņēmumu un citu saimniecisko vienību finansiālās darbības kontrole. Tas dod iespēju iekšējā tirgū realizēt kontrabandas preces, neeksportējot tās. Ja ir viltoti dokumenti, preces no valsts netiek izvestas, bet pirkuma pievienotās vērtības nodoklis nenonāk valsts budžetā.

6. Pilsoniskās sabiedrības izglītības trūkums. Jau vecāko klašu skolēni nodarbojas ar kontrabandu, aktīvi piedalās noziedzīgās apvienībās un kontrabandistu grupās.

A. Aghazadehs (*A. Aghazadeh*) kopā ar līdzautoriem, aplūkojot organizētās preču kontrabandas elementus krimināltiesībās, uzsver organizētās kontrabandas tīkla raksturu un izdala šādus trīs reprezentatīvus organizētās preču kontrabandas tīklus¹⁰:

- 1) kontrabandas tīkls;
- 2) pārrobežu kontrabandas tīkls;
- 3) kontrabandas izplatīšanas tīkls.

Kontrabandas tīklu var izmantot gan kontrabandas preču piegādei valsts iekšienē, gan preču nelikumīgai izvešanai no valsts (eksporta

---

⁹ Baltrūnienē, J., Šarauskas, G. Kontrabandinių nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika ir praktiniai šių nusikaltimų atskleidimo aspektai Lietuvoje. Mokslinių straipsnių rinkinys Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka / Public Security and Public Order, 2011 (6), 49–62. Pieejams: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14846/Baltr%20nien%20.pdf?sequence=1>.

¹⁰ Aghazadeh, A., Ardebili, M., Ashouri, M., Mahdavisabet, M. Organized smuggling of goods in the criminal law of Iran and Turkey. *Journal of Politics and Law*, 10(5), 2017, 24–28.

kontrabanda) vai ievēšanai valstī (importa kontrabanda). Ja tas ir eksports vai imports, kontrabandas preces tiek nogādātas pārrobežu kontrabandas tīklā.

Pārrobežu kontrabandas tīkls kalpo darbībām, kas saistītas ar kontrabandas preču eksportu un importu. Izpētot iespējamās kontrabandas ceļus, pārrobežu kontrabandas tīkla pārstāvji izvēlas abus vai vienu no diviem variantiem: kontrabandu caur muitu un (vai) kontrabandu, apejot muitu.

Kontrabandas izplatīšanas tīkls ir paredzēts eksportēto vai importēto kontrabandas preču izplatīšanai un pārdošanai (attiecīgi eksporta un importa kontrabandai).

Ja tiks konstatēts, ka preču kontrabanda notikusi ar organizētu tīklu starpniecību, šis apstāklis var kļūt par vienu no objektīvām pazīmēm, ka šāda veida noziedzīga darbība konkrētajā gadījumā ir uzskatāma par organizētu preču kontrabandas darbību, tomēr ar šo pazīmi vien var nepietikt. Pamatojoties uz literatūras analīzi, var secināt, ka organizētajai preču kontrabandai ir raksturīgas šādas pazīmes:

- 1) vairāk nekā trīs personu noziedzīgas grupas kontrole jeb vadīšana (lai gan dažos avotos minētas divas personas);
- 2) uzdevumu koordinēšana, plānošana, apvienošana un sadale starp grupas dalībniekiem;
- 3) katra organizētās noziedzīgas grupas dalībnieka ieguldījums, pēc kura, ievērojot samērīguma principu, tiek piemērots sods par dalību noziedzīgā nodarījumā.

Pirmā no šīm pazīmēm nozīmē to, ka var būt nepietiekami vien konstatēt, ka vairāk nekā trīs personas, kas iesaistītas organizētā noziedzīgā grupā, bija iesaistītas kopīgās preču kontrabandas darbībās, lai šāda veida noziedzīgu nodarījumu varētu uzskatīt par preču kontrabandas organizētu darbību. Sistēmiskā organizētās noziedzības grupā ir jābūt vadītājam jeb līderim, kurš praksē ir atbildīgs par pienākumu piešķiršanu katram grupas dalībniekam un šo pienākumu izpildes koordinēšanu. Vadītāja (jeb līdera) lomu atzīst Dž. Konklins¹¹ (*J. E. Conklin*), H. Abadinskis¹² (*H. Abadinsky*), A. Raits¹³ (*A. Wright*) un daudzi citi autori. Ja organizētas grupas darbība notiek bez vienas vai vairāku konkrētu personu (vadītāju, līderu) kontroles un koordinēšanas, to nevar uzskatīt par noziedzīgu, jo trūkst viena no galvenajām organizētas preču kontrabandas pazīmēm, tomēr to var uzskatīt kā noziedzīgu nodarījumu par iesaistīšanos kontrabandā. Tātad var apgalvot, ka starp organizētu preču kontrabandu un dalību kontrabandas

---

¹¹ Conklin, J. E. *Criminology* (10th ed.). Boston: Pearson, 2010.

¹² Abadinsky, H. *Organized crime* (9th ed.). Belmont: Wadsworth, 2010.

¹³ Wright, A. *Organized crime*. New York: Routledge, 2013.

darbībās pastāv absolūta saikne starp sabiedrisko un privāto sektoru¹⁴. Vārdu sakot, katrs organizētais noziegums ir līdzdalības veids noziedzīgā nodarījumā, tomēr dalība kontrabandas darbībās pati par sevi nav uzskatāma par organizētās noziedzības veidu, jo to var paveikt arī individuāli.

Otra organizētās kontrabandas pazīme ir koordinēšana, plānošana, apvienošana un pienākumu sadale starp grupas dalībniekiem, lai sasniegtu iepriekš noteiktus mērķus un īstenotu kopīgās intereses (*Borricand*¹⁵, *Šumskas*¹⁶, *Gutauskas*¹⁷, *Abadinsky*¹⁸ u.c.). Šī pazīme atspoguļo faktu, ka organizētās preču kontrabandas grupā pastāvošā kopīgā disciplīna stiprina organizētās noziedzīgās grupas dalībniekus un uztur šīs grupas dzīvotspēju. Tātad secināms, ka nepietiek vien ar noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, tas ir, noziedzīgajā nodarījumā iesaistīto personu domām, attieksmi, uzskatiem vai mērķi, lai izskatītu lietu par organizētu preču kontrabandu. Treškārt, ja tiek ievēroti materiālie un procesuālie nosacījumi, kas attiecas uz organizētās noziedzīgās grupas dalībnieku skaitu, tiek konstatēts, ka grupas dalībniekiem bija kopīgs mērķis un kopīgi pienākumi, kā arī grupējuma plānus saskaņoja viens vai vairāki grupas vadītāji (līderi), tad katrs šādas grupas dalībnieks, kurš zināja par grupas plāniem un darbību un bija radījis apstākļus gan iepriekšējai noziedzīga nodarījuma sagatavošanai, gan izpildei (piemēram, veicis darbības pēcpārbaudi, vadījis darbību, devis norādījumus, viltojis dokumentus, pārvadājis preces u.tml.), ir uzskatāms par līdzdalībnieku galvenajā kontrabandas noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un par izdarīto ir pelnījis sodu. Savukārt, ja procesa gaitā netiek noskaidrots, kā izpaužas tās personas noziedzīgās darbības, kura rīkojas līdzdalībnieku grupā, kā šī persona kā līdzdalībnieks ir sapratusi kontrabandas nodarījuma objektīvo pusi, kādas darbības patiesībā tika īstenotas, kāds bija to raksturs un intensitāte, kā arī situācija, kādā tās tika izdarītas, tas nozīmē, ka nav pamata atzīt personu par vainīgu pēc Kriminālkodeksa 199. panta trešās daļas kā tādu, kura ir rīkojusies līdzdalībnieku grupā (Lietuvas Augstākā tiesa, lieta Nr. 2K-8-1073/2020)¹⁹.

Procesa gaitā tiek ņemtas vērā visas organizētās noziedzības grupas veiktās darbības. Bargāks sods tiek piemērots organizētās noziedzības grupas vadītājam (līderim), bet mazāk bargi sodi – katram grupas dalībniekam, jo organizētā vai korporatīvā noziedzīgā grupā katrs tās

---

¹⁴ Aghazadeh, A., Ardebili, M., Ashouri, M., Mahdavisabet, M. Organized smuggling of goods in the criminal law of Iran and Turkey. *Journal of Politics and Law*, 10(5), 2017, 24–28. doi: 10.5539/jpl.v10n5p24.

¹⁵ Borricand, J. F. Organized crime and criminal law. *Legal Research Journal of Shahid Beheshti University*, 4, 1999, 11–21.

¹⁶ Šumskas, A. *Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme*. Vilnius, Justitia, 2000.

¹⁷ Gutauskas, A. *Nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai*. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Pieejams: <https://www.vle.lt/Straipsnis/nusikalstamos-veikos-objektyvieji-pozymiai-9921>.

¹⁸ Abadinsky, H. *Organized crime* (9th ed.). Belmont: Wadsworth, 2010.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiasis teismas. Byla Nr. 2K-8-1073 / 2020. Pieejams: <https://e-teismai.lt/byla/110278291421391/2K-8-1073/2020>

dalībnieks pilda savu lomu, tiecoties sasniegt kopīgu mērķi, lai beigās gūtu un dalītu ieguvumu, kas iegūts kolektīvās darbības rezultātā. Šī iemesla dēļ katra grupas dalībnieka loma un pienākumi atšķirīgā noziedzīgā nodarījuma posmā var mainīties, piemēram, viena un tā pati persona vienā noziedzīgā nodarījuma posmā var darboties kā palīgs, bet nākamajā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas posmā – kā noziedzīgā nodarījuma izdarītājs. Par kriminālatbildību, kas iestājas par preču kontrabandu, sīkāk klāstīts šā darba nākamajā nodaļā.

Lai gan viena no organizētās preču kontrabandas objektīvajām pazīmēm ir tīkla darbības organizēšana, ar šo pazīmi vien var nepietikt, lai šāda veida noziedzīgu darbību uzskatītu par organizētas preču kontrabandas darbību. Pamatojoties uz literatūras analīzi, var secināt, ka organizētai preču kontrabandai ir raksturīgas šādas pazīmes: noziedzīga grupējuma vadīšana, koordinēšana, plānošana, apvienošana un pienākumu sadale starp grupas dalībniekiem, kā arī katra organizētās noziedzības grupas dalībnieka ieguldījums, par ko ir paredzēts sods par piedalīšanos noziedzīgā nodarījumā, ievērojot samērīguma principu.

1.2.3. Tabakas izstrādājumu kontrabandas attīstības iemesli Lietuvā un Latvijā un tiesībsargājošo iestāžu loma tabakas izstrādājumu kontrabandas kontrolē

Galvenie faktori, kas ietekmē tabakas izstrādājumu kontrabandu un korupciju, ir augstie akcīzes nodokļi, kas rada lielas cenu atšķirības dažādās valstīs, tāpēc kontrabandisti gūst milzu peļņu no tabakas izstrādājumu kontrabandas. Korupciju izraisošie faktori šajā gadījumā darbojas paralēli tabakas izstrādājumu kontrabandai: iegūtā milzu peļņa veicina amatpersonu kukuļošanu, lai risks tikt pieķertam būtu pēc iespējas mazāks, un amatpersonu saņemtā zemā alga ir kā attaisnojums korupcijai. Tā kā pašreizējie ekonomiskie apstākļi (augsta inflācija, elektrības cenu kāpums, procentu likmju kāpums) un neskaidrība par Ukrainas un Krievijas karu ierobežo patēriņu, tas iedzīvotāju vidū var radīt lielāku iecietību pret kontrabandu. Latvijā nav vienas konkrētas institūcijas, kas nodarbojas tikai ar tabakas izstrādājumu kontrabandas apkarošanu. Cīņā pret tabakas kontrabandu Latvijā ir iesaistītas vismaz šādas iestādes: Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra, Iekšējās drošības birojs, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, Satversmes aizsardzības birojs, Valsts ieņēmumu dienests, Valsts policija un Valsts robežsardze. Katras šīs iestādes darbību regulē turpmāk minētie attiecīgie likumi.

Prokuratūra un tās uzdevums ir aprakstīti Prokuratūras likumā²⁰. Prokuratūra ir tiesu varas institūcija, kas patstāvīgi veic uzraudzību pār likumības ievērošanu šajā likumā noteiktās kompetences ietvaros. Prokuratūras uzdevums ir reaģēt uz likuma pārkāpumu un nodrošināt ar to saistītās lietas izlemšanu likumā noteiktajā kārtībā.

Iekšējās drošības biroja likums nosaka Iekšējās drošības biroja tiesisko statusu, funkcijas un biroja amatpersonu kompetenci. Biroja galvenās funkcijas ir minētas likuma 4. pantā.²¹

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma mērķis ir noteikt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja tiesisko statusu un darbību, lai ar to kompleksi risinātu korupcijas novēršanu un apkarošanu, kā arī lai kontrolētu politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildi.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma mērķis ir novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma un proliferācijas finansēšanu. Tā kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir cieši saistīta ar tabakas izstrādājumu kontrabandas darbībām (finansējuma rakstura dēļ), ir jāizskata, kad saskaņā ar Latvijas Republikas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas likumu no noziedzīgām darbībām gūtie ienākumi ir atzīstami par nelikumīgi gūtiem ienākumiem.

Satversmes aizsardzības biroja tiesisko statusu nosaka Satversmes aizsardzības biroja likums. Satversmes aizsardzības biroja galvenie uzdevumi²² ir ar valsts drošības, aizsardzības, ekonomiskās suverenitātes un ekoloģiskajiem apdraudējumiem saistītās informācijas iegūšana, saņemšana, apkopošana, uzkrāšana, uzglabāšana, analīze un izmantošana likumā noteiktajā kārtībā, valsts drošības apdraudējumu prognozēšana, to novēršana vai neitralizācija atbilstoši savai kompetencei, priekšlikumu un programmu izstrādāšana valsts drošības jautājumos atbilstoši savai kompetencei, valsts varu un pārvaldi realizējošo institūciju un to atbildīgo amatpersonu savlaicīga un pilnīga informēšana par valsts drošības apdraudējumiem, valsts noslēpuma aizsardzība šajā likumā un likumā "Par valsts noslēpumu" noteiktās kompetences ietvaros, informācijas un materiālu iesniegšana prokuratūrai vai attiecīgajai izziņas iestādei par noziedzīgiem nodarījumiem un personām, kuras var tikt apsūdzētas to izdarīšanā, atsevišķu Ministru kabineta rakstveidā dotu uzdevumu izpilde vai izpildes organizēšana savas kompetences ietvaros un Valsts

---

²⁰ Prokuratūras likums. Pieņemts: 19.05.1994. Stājies spēkā: 01.07.1994. Pēdējie grozījumi: 2021. gada 30. septembrī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/57276>

²¹ Iekšējās drošības biroja likums. Pieņemts: 17.12.2014. Stājies spēkā: 01.11.2015. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/271327>

²² Satversmes aizsardzības biroja likums. Pieņemts: 05.05.1994. Stājies spēkā: 19.05.1994. Pēdējie grozījumi: 2018. gada 4. oktobrī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/57257>

apdraudējuma analīzes sagatavošana sadarbībā ar Drošības policiju un Militārās izlūkošanas un drošības dienestu.

Policija ir apbruņota militarizēta valsts vai pašvaldības institūcija, kuras pienākums ir aizsargāt personu dzīvību, veselību, tiesības un brīvības, īpašumu, sabiedrības un valsts intereses no noziedzīgiem un citiem prettiesiskiem apdraudējumiem. Policijai ir šādi uzdevumi (likuma "Par policiju" 3. pants²³): garantēt personu un sabiedrības drošību, novērst noziedzīgus nodarījumus un citus likumpārkāpumus, atklāt noziedzīgus nodarījumus, meklēt personas, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, likumā paredzētajā kārtībā sniegt palīdzību iestādēm, privātpersonām un personu apvienībām to tiesību aizsardzībā un ar likumu noteikto pienākumu realizācijā un savas kompetences ietvaros izpildīt administratīvos sodus un kriminālsodus.

Valsts ieņēmumu dienests ir finanšu ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas nodrošina nodokļu maksājumu un nodokļu maksātāju uzskaiti, valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas Republikas teritorijā, kā arī iekasē nodokļus, nodevas un citus obligātos maksājumus Eiropas Savienības budžetam, īsteno muitas politiku un kārto muitas lietas. Valsts ieņēmumu dienesta galvenie uzdevumi (likuma "Par Valsts ieņēmumu dienestu" 2. pants²⁴) ir nodrošināt Valsts ieņēmumu dienesta administrēto valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas teritorijā un uz muitas robežas, kā arī nodokļu, nodevu un citu obligāto maksājumu iekasēšanu Eiropas Savienības budžetam, piedalīties muitas lietu, nodokļu un nodevu administrēšanas un likumpārkāpumu atklāšanas valsts ieņēmumu jomā politikas izstrādāšanā un īstenot šo politiku, izstrādāt atbilstošās jomas attīstības plānošanas dokumentu, informatīvo ziņojumu un tiesību aktu projektus, novērst un atklāt noziedzīgus nodarījumus valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu jomā un muitas lietu jomā, nodrošināt Valsts ieņēmumu dienesta ierēdņu (darbinieku) apmācību, informēt sabiedrību par nodokļu maksāšanas nozīmīgumu, rīkojot informatīvus pasākumus un konkursus, kā arī šajā likumā noteiktajā kārtībā konsultēt nodokļu maksātājus nodokļu normatīvo aktu piemērošanas jautājumos, likumos un Ministru kabineta noteikumos noteiktajā kārtībā reģistrēt un uzskaitīt nodokļu maksātājus un kontrolēt reģistrācijas dokumentu atbilstību likumu prasībām un faktiskajam stāvoklim, nodrošināt akcīzes preču apriti reglamentējošu normatīvo aktu izpildi, lemt par sabiedriskā labuma organizācijas statusa piešķiršanu un nodrošināt šo organizāciju uzraudzību atbilstoši Sabiedriskā labuma organizācijas likumā

---

²³ Likums "Par policiju". Pieņemts: 04.06.1991. Stājies spēkā: 04.06.1991. Pēdējie grozījumi: 2022. gada 20. janvārī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/67957-on-police>

²⁴ Likums "Par Valsts ieņēmumu dienestu". Pieņemts: 28.10.1993. Stājies spēkā: 25.11.1993. Pēdējie grozījumi: 2021. gada 23. septembrī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/59902>

noteiktajai kārtībai, sniegt nepieciešamo informāciju (arī bez iepriekšēja pieprasījuma) un koordinēt tās apmaiņu, lai nodrošinātu savstarpēju palīdzību nodokļu prasījumu piedziņā, kā arī uzturēt sakarus ar Eiropas Savienības dalībvalstu nodokļu administrācijām (kompetentajām iestādēm).

1.2.4. Tabakas izstrādājumu kontrabandas īpatnības

Kontrabanda ir viens no nelikumīgas ienākumu slēpšanas veidiem, kad valsts budžetā netiek iemaksāts ieņēmumu nodoklis. Pārsvārā tas saistīts ar noteiktu priekšmetu vai preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežām un izvairīšanos no muitas kontroles²⁵. Pēc L. Jusena (*L. Joossens*) un M. Ro (*M. Raw*)²⁶ definīcijas, kontrabanda ir konkrētu preču vai pakalpojumu nelegāla tirdzniecība pāri valsts robežai. Kontrabanda notiek, ja tirgotāji cenšas nelegāli apmierināt pieprasījumu pēc noteiktām precēm vai pakalpojumiem, parasti tādiem, kas ir aizliegti (piemēram, narkotikām, psihotropajām vielām) vai ir aplikti ar lieliem nodokļiem (piemēram, tabakas, alkohola izstrādājumiem).

Literatūras avotos ir norādīti daudzi un dažādi kontrabandas veidi, kurus var grupēt šādi:

- kontrabanda pēc apjoma;
- kontrabanda pēc transportēto priekšmetu veida;
- kontrabanda pēc noziedzīga nodarījuma veida.

Kontrabanda pēc apjoma ietver parasto vai neregulāro kontrabandu, komerciālo kontrabandu un starptautisko kontrabandu. Parastā kontrabanda nozīmē to, ka subjekti šķērso valsts vai reģionālās robežas, lai iekļūtu zemu nodokļu zonās un nelegāli iegādātos nelielu daudzumu noteiktu preču to nogādāšanai atpakaļ uz kontrabandistu valsti vai reģionu²⁷. *Kontrabanda pēc transportēto priekšmetu veida* ietver daudzus kontrabandas veidus: kontrabandas preces var būt preces, cilvēki, ieroči, zāles, narkotikas, informācija un dati, mākslas darbi, augi, dzīvnieki, programmatūra, autortiesības utt.²⁸ *Kontrabanda pēc noziedzīgā nodarījuma veida* ietver kontrabandu, kas paredz administratīvo atbildību, un kontrabandu, kas paredz kriminālatbildību. Šāda atbildības nodalīšana ir pamatota ar kontrabandas priekšmetu vērtību: ja kontrabandas priekšmetu

---

²⁵ Čolaković, E. Smuggling as a Form of Illegal Evasion of Public Revenue (September 8, 2016). 2016 ENTRENOVA Conference Proceedings. Pieejams: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3282451>.

²⁶ Joossens, L., Raw, M. From cigarette smuggling to illicit tobacco trade. *Strategic Directions and Emerging Issues in Tobacco Control*, 21(2), 2012, 230–234. DOI: [10.1136/tobaccocontrol-2011-050205](https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2011-050205).

²⁷ Burke T. The Effect of Excise Taxes on Cigarette Smuggling: An Instrumental Variable Approach. CMC Senior Theses, 2013. Pieejams: https://scholarship.claremont.edu/cmc_theses/764.

²⁸ Čolaković, E., supra note 25.

vērtība nepārsniedz attiecīgajā likumā noteikto vērtību, iestājas administratīvā atbildība (naudas sods), bet, ja kontrabandas priekšmetu vērtība pārsniedz attiecīgajā likumā noteikto vērtību, ir paredzēta kriminālatbildība (arests, brīvības atņemšana). Lietuvas Republikas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 208. pants un Kriminālkodeksa 199. pants²⁹ noteic, ka kriminālatbildība iestājas tad, ja kontrabandas priekšmetu vērtība pārsniedz 150 pamatsodu apmēru.

1.2.5. Moldovas, Gruzijas un Serbijas tiesību aktu praktiskā analīze tabakas izstrādājumu kontrabandas jomā

Moldovas Republikā tabakas izstrādājumu nelegālā tirdzniecība un tabakas izstrādājumu kontrabanda nav neviena atsevišķa likuma priekšmets. Kontrabandas darbības un elementi ir aprakstīti Kriminālkodeksā, Muitas kodeksā un Noziedzīgu nodarījumu kodeksā. Turklāt Moldovas Republika nav pieņēmusi nacionālo stratēģiju nelegālās tirdzniecības apkarošanai, t.i., stratēģiju, lai izstrādātu vienotu rīcības plānu visām atbildīgajām valsts struktūrām.

Pēdējos gados reģistrēto kontrabandas gadījumu skaits Moldovas Republikā ir bijis šāds: 2012. gadā – 163, 2013. gadā – 151, 2014. gadā – 216, 2015. gadā – 229, 2016. gadā – 240, 2018. gadā – 130, 2019. gadā – 81 gadījums (ziemeļu reģionā)³⁰.

Pašlaik Moldovas Republikā kontrabanda līdz ar ekonomiskajiem noziegumiem ir noteikta arī Kriminālkodeksa X nodaļas 248. pantā. Ar terminu “kontrabandas darbība” tiek apzīmēts noziegums vai kriminālpārkāpums atkarībā no sociālā riska, ko rada attiecīgā darbība. Kriminālkodeksa 248. pants ir sadalīts punktos, kuros noteikts, kādi sodi tiek piemēroti par fiziskās un juridiskās personas izdarītu likuma pārkāpumu, un noteikta arī kontrabandas preču vērtība. Papildus minētajam par kontrabandu tiek uzskatītas preces, kuru vērtība tautsaimniecībā pārsniedz 100 vidējo mēnešalgu. Šī vērtības precizēšana krimināltiesībās atvieglo kontrabandas nodarījuma klasificēšanu – palīdz atšķirt noziegumus no kriminālpārkāpumiem un rada atbilstošu atbildību.

Iepriekšminētās atšķirības (fizisku un juridisku personu atbildība, kontrabandas preču vērtība) nebūs atrodamas Moldovas Republikas Muitas kodeksa noteikumos, kas paredz kriminālatbildību par kontrabandas nodarījumu. Tādējādi šajā situācijā secināts, ka noteikumi, kas attiecas uz kontrabandas nodarījumu, piemērojami gan fiziskām, gan juridiskām

²⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199. Valstybės žinios, Nr. 123-5573, 2003.

³⁰ Interdependence between illegal trade in tobacco and corruption, money laundering and organized crime. Vilnius, 2020. Pieejams: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16540/PMI%20Impact.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

personām un likumpārkāpējus ir iespējams sodīt tikai saskaņā ar Kriminālkodeksu.

Saskaņā ar Kriminālkodeksa 248. panta pirmo daļu par kontrabandas precēm tiek uzskatītas preces, kuras kontrabandas ceļā vestas pāri Moldovas Republikas robežai un kuru vērtība tautsaimniecībā pārsniedz 100 vidējo mēnešalgu. Pēc izpildvaras aplēsēm, vidējā mēneša darba alga 2020. gadā tika prognozēta 7953 MDL (Moldovas leju) apmērā. Tādējādi ar kontrabandas noziedzīgo nodarījumu nodarītais materiālais zaudējums ir vismaz 795 300 MDL (100 vidējo mēnešalgu x 7953 lejas = 795 300 MDL $\approx$ 15 906 gab.). Par noziedzīgu kontrabandas nodarījumu fiziskai personai tiek piespriests naudas sods no 1500 līdz 2000 naudas soda vienībām vai bezmaksas 180–240 stundu sabiedriskais darbs, vai arī brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem. Juridiskai personai uzliek naudas sodu no 2000 līdz 4000 naudas soda vienībām, atņemot tai tiesības veikt noteiktas darbības.

Jāpiebilst, ka kontrabandas noziedzīgā nodarījuma kaitējums (kas naudas soda vienībās ir 15 906 vienības) ir aptuveni astoņas reizes lielāks par personai piemērojamo maksimālo materiālo sodu, tāpēc pašreizējos naudas sodus no 1500 līdz 2000 naudas soda vienībām ierosināts aizstāt ar naudas sodiem 2000–3000 naudas soda vienību apmērā. Vienlaikus ierosināts palielināt Kriminālkodeksa 248. pantā paredzētos sodus (atbilstoši standartam un vainu pastiprinošiem apstākļiem), kā maksimālo sodu par noziedzīgo kontrabandas nodarījumu ieviešot brīvības atņemšanu līdz 12 gadiem un tādējādi nosakot, ka kontrabanda ir smags noziegums.

Attiecīgi, kvalificējot kontrabandas noziedzīgo nodarījumu par likumpārkāpumu, ir lietderīgi ierosināt Kriminālkodeksa 287. panta 10. punktā paredzētos naudas sodus par noziedzīgu kontrabandas nodarījumu no pašreizējām 60–90 naudas soda vienībām palielināt līdz 90–200 naudas soda vienībām³¹.

PVO Vispārējās konvencijas par tabakas uzraudzību galveno pantu ieviešanas norise Gruzijā.

PVO Vispārējās konvencijas par tabakas uzraudzību 8. panta “Aizsardzība no pakļaušanas tabakas dūmiem” ieviešana:

- likumi, kas aizliedz tabakas lietošanu sabiedriskās un darba vietās;
- aptuveni 96 procenti likumu tiks ieviesti, taču to pilnīgai ieviešanai nepieciešams stiprināt un veicināt pilsoniskās sabiedrības aktivitāti un tabakas kontroles likumu ievērošanu.

PVO Vispārējās konvencijas par tabakas kontroli 9. panta “Tabakas izstrādājumu satura regulēšana” ieviešana:

---

³¹ Chancellery of the Government of the Republic of Moldova. LEGE pentru modificarea unor acte legislative (art. 248, 2642 Cod penal, art. 287 Cod Contravențional). Pieejams: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_384.pdf

- tabakas izstrādājumos pieļaujamās nikotīna, darvas un oglekļa monoksīda (tvana gāzes) normas regulēšana;
- valdības 2018. gada 15. janvāra lēmums Nr. N14, ar kuru tika noteiktas maksimāli pieļaujamās tabakas izstrādājumu sastāvdaļu normas un ieviesta prasība sniegt informāciju par tabakas izstrādājumu sastāvdaļām, tomēr lēmuma pilnīgai īstenošanai nepieciešama sistēmiska aktivizācijas mehānismu stiprināšana un sadarbība starp institūcijām.

PVO Vispārējās konvencijas par tabakas kontroli 11. panta “Tabakas izstrādājumu iepakojums un marķēšana” ieviešana:

- medicīniska rakstura brīdinājumi uz tabakas izstrādājumiem;
- Gruzijas Tabakas kontroles likumā un 2018. gada 15. janvāra lēmumā Nr. N14 ir norādīts, cik procentu no tabakas izstrādājumu iepakojuma (paciņas/bloka/kastes) virsmas ir jāaizņem medicīniskajai (pamata un papildu) informācijai (simboliem). Medicīniskajai informācijai ir jāaizņem vismaz 30 procentu no iepakojuma paredzētās tabakas iepakojuma virsmas un vismaz 65 procenti no visa cita veida tabakas izstrādājumu iepakojuma virsmas. Informāciju ir atļauts mainīt vietām. Tāpat aizliegts sniegt nepatiesu, maldinošu vai nepareizu informāciju par tabakas izstrādājumu sastāvu, kaitīgo ietekmi u.c. Pamatojoties uz Gruzijas Tabakas kontroles likumu, standartizēts cigarešu iepakojums ir obligāts no 2021. gada janvāra.

2017. gada 30. maijā pieņemtie likumi Gruzijas tiesisko regulējumu, kas nosaka tabakas izstrādājumu tirdzniecību, tuvināja ES un starptautiskajiem standartiem. Gruzijā tiek izmantota tabakas izstrādājumu marķēšanas un identifikācijas sistēma, kas atbilst ES direktīvas 2014/40/ES prasībām, taču ir arī problemātiskas jomas, kuras valsts tiesiskais regulējums vēl nav aptvēris. Tās ir šādas:

- kombinētie medicīniskie brīdinājumi par tabakas kaitīgumu, informācijas izvietošana uz lapām sīkā drukā, citu tehnisko atšķirību novēršana;
- elektronisko cigarešu un citu ierīču sastāva un drošības kontroles stiprināšana;
- tabakas izstrādājumu piedevu kontrole;
- garšas pastiprinātāju lietošanas aizliegums;
- košļājamās tabakas aizliegums;
- terminoloģijas atšķirību saskaņošana, lai nevājinātu pieņemto tiesību normu saturu.

Valsts tiesisko regulējumu atbalsta vismaz 85 procenti un likuma prasības ievēro 98 procenti iedzīvotāju. Pamatojoties uz PVO Vispārējās konvencijas par tabakas kontroli 8. pantu, kas tieši paredz aizsardzības pasākumus pret pasīvo smēķēšanu, Gruzija ir centusies īstenot Tabakas

kontroles stratēģijā un rīcības plānā noteiktos stratēģiskos mērķus un uzdevumus. 2013. gadā tika izveidots Nacionālais slimību kontroles un sabiedrības veselības centrs. Centra darbības mērķis ir stiprināt pasākumus tabakas kontrolei ciešā sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām, veselības aprūpes nozari un starptautiskajām organizācijām, īpaši Pasaules Veselības organizāciju, un īstenot sabiedrības veselības programmas.

Tabakas nozares vērtību ķēde liecina, ka Serbijas Republikā tabakas tirgus dalībnieki ir dažādas valsts iestādes, kas tieši vai netieši izjūt cigarešu kontrabandas radīto ietekmi. Ietekmīgākās institūcijas šajā jomā ir Tabakas pārvalde un Muitas pārvalde, kas atrodas valsts Finanšu ministrijas pakļautībā³². Tiesiskais regulējums aplūkojamajā jomā tiek pastāvīgi uzlabots un piemērots ES tiesību normām, paturot prātā, ka Serbija vēlas pievienoties ES. Svarīgākie likumi, kas regulē tabakas tirgu, ir šādi:

- 1) Tabakas likums;
- 2) Akcīzes nodokļa likums;
- 3) Likums Protokola par tabakas izstrādājumu nelikumīgas tirdzniecības ierobežošanu ratifikācijai;
- 4) Muitas likums.

Noslēgumā jāpiebilst, ka tad, ja Serbijas Republikā netiks izveidots un pienācīgi piemērots tiesiskais regulējums tabakas izstrādājumu nelegālās tirdzniecības apkarošanai, nelegālās tirdzniecības attīstība izraisīs vairākas negatīvas sociālekonomiskas parādības, piemēram, budžeta ieņēmumu samazināšanos, noziedzīgu darbību un korupcijas pieaugumu. Galvenie faktori tabakas izstrādājumu nelegālās tirdzniecības apkarošanai ir starptautiskā sadarbība, pārrobežu tirdzniecības uzraudzība, kontrabandas gadījumu identificēšana un informācijas apmaiņa starp atbildīgajām iestādēm.

---

³² Zubović, J., Djukic, M., Jovanović, O. Economic aspects of tobacco control and empirical findings in Serbia. Institute of Economic Sciences. Belgrade, 2020, 189–191.

2. GALVENIE SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Lai sasniegtu pētījuma mērķi un izpildītu izvirzītos uzdevumus, promocijas darba autors izvirzīja trīs pētījuma jautājumus. Atbildes uz šiem jautājumiem tika formulētas darba izstrādes gaitā.

Nodaļā “Tabakas kontrabandas kriminalizācijas problēma: Latvijas un Lietuvas tiesiskā regulējuma piemērs” sniegta atbilde uz pirmo pētījuma jautājumu (Kādi ir trūkumi valsts tautsaimniecības intereses apdraudošo noziedzīgo nodarījumu sastāva un kvalifikācijas noteikšanā muitas darbības jomā Lietuvā un Latvijā (Lietuvas Kriminālkodeksa 199. un 200. pants, Latvijas Krimināllikuma 190. un 191. pants), un kādas iniciatīvas tiesību aktu uzlabošanai ir nepieciešams nekavējoties īstenot?).

Nodaļā “Tabakas izstrādājumu kontrabandas īpatnības” sniegta atbilde uz otro pētījuma jautājumu (Kādas organizatoriska rakstura darbības pašlaik ir nepieciešamas, lai efektīvi ierobežotu tabakas izstrādājumu kontrabandu Lietuvā un Latvijā?). Jāpiebilst, ka šie organizatoriskie risinājumi ir dažādi: tā ir gan intensīvas starptautiskās institucionālās sadarbības stiprināšana, lai veicinātu visu sadarbības valstu cīņu pret dažāda veida krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, gan korupcijas līmeņa mazināšana, gan tiesībsargājošo iestāžu starpinstitucionālā sadarbība, gan nepieciešamība pilsoniskās sabiedrības organizācijām paaugstināt savu organizatorisko rīcībspēju, pārredzami vadīt un īstenot pašvaldību projektus, pastāvīgi uzlabot zināšanas pretkorupcijas un labas pārvaldības jomā un dalīties pieredzē ar citām iestādēm, gan vēl citi aspekti, kas sīkāk izklāstīti secinājumos un priekšlikumos.

Atbildot uz trešo pētījuma jautājumu (Kādu pozitīvu mācību tiesiskā regulējuma un prakses jomā no tā varētu gūt valstis, kuru politika un ekonomika ir orientēta uz integrācijas procesu un iestāšanos Eiropas Savienībā?), tika secināts, ka katrai analizētajai valstij ir savas īpatnības. Tā, piemēram, Lietuvas tuvumā atrodas Grodņas tabakas rūpnīca, un valsts veido daļu no Eiropas Savienības ārējās muitas robežas, Serbija vēlas iestāties ES, un tās tiesiskais regulējums konkrētajā jomā tiek pastāvīgi pilnveidots un piemērots atbilstoši ES tiesību aktu noteikumiem, savukārt Moldovas Republikā ietekmi atstāj Piedņestras separātiskā reģiona situācija utt. Tomēr veiktā analīze atklāj gan jomas, kurās iespējama plašāka apvienošana, gan jomas, kurās iespējams radoši izmantot citu valstu pieredzi.

Turpinājumā sniegti secinājumi un priekšlikumi, kuros šie un citi svarīgi jautājumi aplūkoti sīkāk.

1. secinājums

Apvienojot kontrabandas un organizētās noziedzības jēdzienus, organizēto kontrabandu var definēt kā preču, vērtslietu un (vai) cilvēku

nelikumīgu pārvietošanu pāri konkrētas valsts robežai, to izdarot organizētā grupā, ko veido trīs vai vairāk personas, kuras izstrādā kopīgus plānus un kuru kopīgie centieni ir vērsti uz materiālu labumu gūšanu.

Priekšlikums

Pamatojoties uz literatūras analīzi, darba autors ierosina šādu definīciju: organizēta kontrabandas darbība ir ekonomisks noziegums, kas saistīts ar preču vai citu priekšmetu nelikumīgu pārvadāšanu pāri valsts robežai, to izdarot organizētā, hierarhiskā, stingri pārvaldītā un ciešā personu grupā, kas cenšas gūt materiālu labumu.

Autors ierosina izdarīt grozījumus attiecīgos tiesību aktos, papildinot tos ar promocijas darba autora piedāvāto organizētas kontrabandas darbības definīciju, lai tā veicinātu vienotu izpratni par šo parādību dažādās Eiropas valstīs.

2. secinājums

Juridiski kontrabanda parasti tiek noteikta pēc vairākām tās svarīgākajām pazīmēm: noziegums vai kriminālpārkāpums, kad nav ievērota muitas kārtība un procedūras un valsts finanšu noteikumi, preču, vērtslietu un (vai) cilvēku pārvadāšana pāri konkrētas valsts robežai, ja minētās preces, vērtslietas un (vai) cilvēki tiek slēpti no muitas kontroles, par tiem netiek ziņots, to deklarēšanai tiek izmantoti maldinoši dokumenti un (vai) maldinoši muitas identifikācijas pasākumi, un šis noziegums vai pārkāpums kaitē iedibinātajai saimniekošanas kārtībai, valsts ekonomikas, finanšu un uzņēmējdarbības sistēmām un vispārējai sociālajai labklājībai.

Priekšlikums

Noteicošais sliekšnis, lai piemērotu tiesiskās atbildības veidu – administratīvo atbildību vai kriminālatbildību –, ir konfiscēto priekšmetu vērtība (to nosaka atbilstoši konkrētajā brīdī spēkā esošajam MDL (Moldovas lejas) apmēram, valūtas kursam un noteiktajai priekšmetu vērtībai nozieguma izdarīšanas brīdī), kā arī bez atļaujas pārvadāto priekšmetu veidi. Likumdevēju un tiesību analītiķu viedokļi par Lietuvas Republikas un Latvijas Republikas tiesību aktos paredzēto atbildību par kontrabandu atšķiras: Lietuvas Republikas likumos paredzētie sodi par kontrabandu tiek kritizēti par pārmērīgu stingrību, tiesiskā regulējuma nekonsekvenci un ievērojamu atšķirību starp kriminālatbildību un administratīvo atbildību, kas neatspoguļo šo nodarījumu kaitīguma pakāpi, tāpēc tiek ierosināts pārskatīt iepriekš minētos reglamentējošos pasākumus.

Autors ierosina izdarīt grozījumus attiecīgajos tiesību aktos, lai pēc iespējas vairāk saskaņotu administratīvās atbildības un kriminālatbildības piemērošanas praksi Latvijā, Lietuvā, kā arī citās Eiropas valstīs.

3. secinājums

Kontrabanda ir sarežģīta ēnu ekonomikas parādība, kuras kontrole un novēršana ir vairāku iestāžu kompetencē. Lietuvā un Latvijā kontrabandas apkarošanas institucionālo kontroles sistēmu veido Lietuvas Republikas Finanšu ministrijas padotībā esošais Muitas departaments,

Valsts nodokļu inspekcija, Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrijas padotībā esošā Valsts robežsardze un Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas padotībā esošā Valsts robežsardze, Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrijas padotībā esošais Policijas departaments, Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrijas padotībā esošais Finanšu noziegumu izmeklēšanas dienests, Narkotiku, tabakas un alkohola kontroles departaments, kā arī valdības Komisija valsts ekonomiskās un finanšu kontroles un tiesībsargājošo iestāžu sadarbības koordinēšanai.

Lietuvas un ārvalstu zinātnieku pētījumos konstatēts neapstrīdams novērojums, ka tranzīts no Lietuvas un caur Lietuvu uz ārvalstīm rada politisku un ekonomisku kaitējumu Lietuvai un citām Eiropas valstīm. Kontrabandas latentums apgrūtina valsts budžetam un ekonomikai nodarītā kaitējuma novērtēšanu, turklāt kontrabanda kropļo oficiālo statistiku un noved pie nepareiza ekonomisko rādītāju novērtējuma. Tomēr ģeogrāfiskais novietojums un politiskā situācija (Grodņas tabakas rūpnīcas tuvums, Eiropas Savienības ārējās muitas robežas valsts) Lietuvu padara par tranzītvalsti galvenajā starptautiskās nelegālās cigarešu tirdzniecības ceļā. Tranzīts var notikt divējādi: nelegāli importējot cigaretes, t.i., ievedot kontrabandu, un izmantojot tā saucamo “baltās kontrabandas” metodi, kad kravas dokumentos uzrādīts pilnīgi legāls parastais cigarešu tranzīts (krimināltiesiskā izpratnē tā ir Kriminālkodeksa 200. pantā noteiktā nelikumīgā preču neizvešana).

Priekšlikums

Svarīgākie institucionālie kontroles rīki ietver riska pārvaldību, akcīzes preču nelikumīgas aprites kontroli iekšējā tirgū, tiesiskus un administratīvus pasākumus, pasākumus ātrai informācijas apmaiņai un pasākumus sabiedrības iecietības mazināšanai pret kontrabandas darbībām, tādēļ tiek ierosināts stiprināt iestāžu intensīvu starptautisko sadarbību, lai sekmētu visu sadarbības valstu cīņu pret dažāda veida krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

4. secinājums

Tikai empīriski apstiprināti un statistiski nozīmīgi pētījumi var panākt tādas izmaiņas tiesiskajā regulējumā, kas pozitīvi ietekmētu cīņu pret cigarešu kontrabandu un ar to saistītajām norisēm.

Priekšlikums

Promocijas darba pētījums atklāja, ka, lai samazinātu cigarešu kontrabandu, vispirms būtu jātiec galā ar korupciju valsts institūcijās, jo tad būtu vieglāk ierobežot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un organizētās noziedzības iesaistīšanos cigarešu kontrabandā. Šīs darbības ir savstarpēji nesaraujami saistītas, tāpēc korupcijas līmeņa samazināšana ļautu plašāk risināt šajā darbā aplūkotās problēmas.

5. secinājums

Lai noteiktu cigarešu kontrabandas ietekmi uz Serbijas, Gruzijas un Moldovas ekonomiku, tika izstrādāta visaptveroša novērtējuma

metodoloģija, ar kuru mērīta cigarešu kontrabandas daudzveidīgā ietekme uz šo valstu ekonomiku. Cigarešu kontrabandas un makroekonomisko rādītāju mijiedarbība tika pētīta, izmantojot matemātiskās statistiskas metodes, valstu makroekonomiskā situācija tika pētīta ar PEST metodi un statistisko analīzi, savukārt cigarešu kontrabandas tiesiskais regulējums tika pētīts, analizējot juridiskos dokumentus un intervējot ekspertus.

Uz statistiskiem aprēķiniem balstīts regresijas modelis atklāja, ka Moldovā cigarešu aplikšanu ar nodokļiem ietekmē nodokļu bāze (specifisks nodoklis, MDL uz 1000 cigaretēm) un korupcija, kas šajā gadījumā tika izteikta kā aktīvo korupcijas gadījumu skaits. Var secināt, ka cīņa pret korupciju Moldovā ir cieši saistīta ar cigarešu kontrabandas plūsmas mazināšanu. Gruzijas regresijas modeļi atklāja, ka no akcīzes nodokļa līmeņa un importētās tabakas plūsmas ir atkarīga valsts nodokļu iekasēšana.

Priekšlikums

Aprēķinātā pozitīvā un ciešā korelācija starp likumīgo tabakas ražošanu, akcīzes nodokli cigaretēm, akcīzes nodokli tabakas izstrādājumu importam un korupcijas kontroles indeksu liecina, ka korupcijas kontroles stiprināšana šajā valstī palielinātu likumīgo tabakas izstrādājumu daudzumu, tā samazinot arī cigarešu kontrabandu.

6. secinājums

PEST analīze par Moldovu liecina, ka valstī tiek īstenotas pārmaiņas cīņā pret kontrabandu. Ar tiesisko regulējumu tikuši ieviesti grozījumi Muitas kodeksā un Pārkāpumu kodeksā, kas pielāgoti ES *acquis communautaire* (Kopienas tiesību kopumam). Pārmaiņas ir atvieglojušas kontrabandas gadījumu atklāšanu, tomēr to joprojām ir daudz, jo paredzētie mehānismi netiek pienācīgi ieviesti, pastāv maldinošas, apzināti izstrādātas kontrabandas shēmas un netiek maksātas noteiktās nodevas.

Priekšlikums

Saskaņā ar aplēsēm un PEST analīzi kontrabanda Moldovā ir cieši saistīta ar korupciju, ko galvenokārt veicina tiesiskās bāzes nestabilitāte, pastāvīgs politiskais saspīlējums starp prokrieviskajiem un prorietumnieciskajiem spēkiem un oligarhu elites pastāvēšana politikā, uzņēmējdarbībā un valsts pārvaldē. Starp īstenotajiem tiesiskajiem pasākumiem situācijas uzlabošanai ir valsts pārvaldes reformu stratēģija, likums par profesionālā godīguma pārbaudi, e-veselības stratēģija 2020, kā arī sadarbības līgums starp Moldovas Valsts intelektuālā īpašuma tiesību aģentūru (AGEPI) un Valsts medicīnas aģentūru (SMA). Diemžēl Moldova no vidējā līmeņa kukuļošanas, korupcijas uztveres un demokrātisko institūciju dzīvotspējas viedokļa ievērojami atpaliek no ES valstīm, un tas ir būtisks šķērslis cigarešu kontrabandas mazināšanai. Šajos virzienos darbs ir jāturpina.

7. secinājums

PEST analīze par Gruziju atklāja, ka kontrabanda ir tiešs drauds valsts nacionālajai drošībai, un to veicina salīdzinoši lielais smēķētāju

skaits. Vīrieši dienā izsmēķē vidēji 21 cigareti, bet sievietes – 15 cigarešu. Katastrofālais kontrabandas pieaugums Gruzijā sākās 1998. gadā un turpinājās piecus gadus, bet pašlaik ir ievērojami samazinājies. Lielais izsmēķēto tabakas izstrādājumu daudzums liecina, ka faktiskais kontrabandas apjoms varētu būt vismaz divas reizes lielāks par oficiālajā statistikā reģistrēto.

Priekšlikums

Importētāji un eksportētāji ir pārliecināti, ka akcīzes nodokļa celšana veicinās kontrabandas apjoma palielināšanos nākotnē (cigarešu akcīzes nodokļa un korupcijas korelācija ir noteikta arī ar matemātiskās statistikas aprēķiniem). Kontrabandas risku palielina arī preces sadārdzināšanās. Kontrabandu tāpat veicina mazā soda nauda par šo pārkāpumu, tāpēc jo lielāks ir kārdinājums gūt lielākus ienākumus salīdzinoši maza riska apstākļos (peļņu no katras cigarešu paciņas uz vienu Gruzijas liru). Svarīgākie Gruzijas tiesību akti, kas regulē cigarešu kontrabandu, ir Uzņēmumu likums, Privatizācijas likums, Restitūcijas un kompensācijas likums, Konkurences aizsardzības likums, Publisko iepirkumu likums, Investīciju likums un Darba likums, kurš tika pieņemts 2010. gada 17. decembrī un atbilst Starptautiskās Darba organizācijas prasībām.

8. secinājums

PEST analīze par Serbiju parādīja, ka kontrabandu veicina tabakas izstrādājumu cenas valstīs, kas atrodas ārpus ES. Attiecībā uz kontrabandu ārējo tirdzniecību Serbijā regulē muitas tiesību akti, kas ir saskaņoti ar *acquis communautaire*. Serbijas Republika piemēro arī Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu 2012. gada 16. februāra Reģionālajā konvencijā Nr. P7_TA (2012) par Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu preferenciāliem izcelsmes noteikumiem ietvertās prasības, muitas tarifi ir saskaņoti ar ES Kombinētās nomenklatūras (2018.) prasībām, un ir tikusi stiprināta muitas pārvaldes operatīvā kapacitāte.

Priekšlikums

Neapmierinoši novērtētā institucionālā vide valstī veicina korupciju, nelegālo tirdzniecību, ēnu ekonomiku, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kontrabandu un citas negatīvas sociālās parādības. Ir panākts progress valsts normatīvās un institucionālās vides uzlabošanā: pieņemti grozījumi Kriminālkodeksā attiecībā uz ekonomiskajiem noziegumiem, izdots likums par valsts iestāžu organizāciju, lai palīdzētu apkarot korupciju, organizēto noziedzību un terorismu, pieņemts likums par noziedzīgi iegūtu līdzekļu arestu un konfiskāciju, kā arī spēkā esošie tiesību akti pielāgoti starptautiskajiem standartiem. Tomēr, neraugoties uz panākto progresu, korupcijas problēma joprojām ir akūta, tāpēc tiek ierosināts turpināt intensīvi uzlabot iepriekšminētos regulatīvos pasākumus.

9. secinājums

Tiesību aktu analīze un ekspertu intervijas atklāja, ka Moldovas Republikā nevienā atsevišķā likumā nav regulēta nelikumīga tabakas izstrādājumu tirdzniecība un tabakas izstrādājumu kontrabanda. Kontrabandas darbības un elementi ir aprakstīti Kriminālkodeksā, Muitas kodeksā un Noziedzīgu nodarījumu kodeksā.

Priekšlikumi

1. Moldovas Republika nav pieņēmusi nacionālo stratēģiju nelegālās tirdzniecības apkarošanai, t.i., stratēģiju, lai izstrādātu vienotu rīcības plānu visām atbildīgajām valsts struktūrām. Noteikumi par kontrabandas noziedzīgo nodarījumu ir piemērojami gan fiziskām, gan juridiskām personām, un likumpārkāpējus juridiski ir iespējams sodīt, pamatojoties tikai uz Kriminālkodeksu. Lai kvalificētu darbības un mēģinājumus veikt darbību kā noziedzīgu nodarījumu, valstij ir nepieciešams skaidrs tiesiskais regulējums, kas atbilst ES standartiem.
2. Izveidot kopīgu un efektīvu mehānismu, lai panāktu tiesībsargājošo iestāžu starpinstitucionālo sadarbību ar mērķi novērst un apkarot kontrabandu, korupciju, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un organizēto noziedzību.
3. Īstenot visus operatīvos un organizatoriskos pasākumus, kas sagrautu kontrabandas tīklus, un rast risinājumus Piedņestras separātiskā reģiona situācijai Moldovas Republikā, jo tur cigarešu daudzums ir daudz lielāks nekā uzglabāšanas un patēriņa iespējas.
4. Grozīt Moldovas Republikas Muitas kodeksu, lai anulētu licences un tiesības darboties beznodokļu veikalos Piedņestrā.
5. Īstenot stingrāku un biežāku kontroli visās jomās, kas varētu būt iesaistītas cigarešu kontrabandā, tostarp muitas kontrolē, kā arī ieviest bargākus sodus un lielākas nodevas.
6. Veicināt pārrobežu sadarbību: starptautiskā līmenī valstīm ir jānodrošina, lai tiktu noslēgti līgumi par ātru informācijas apmaiņu attiecībā uz finanšu iestāžu darījumiem.
7. Paaugstināt pilsoņu tiesiskās informētības līmeni, palielināt pārredzamību un veicināt uz nopelniem balstītu atlasī amatiem.

10. secinājums

Tabakas kontrole ir svarīgs aspekts Gruzijas integrācijai ES. Saskaņā ar 2014. gadā noslēgto Asociācijas nolīgumu starp ES un Gruziju viens no Gruzijas pienākumiem ir ES dalībvalstu atzīto starptautisko līgumu efektīva piemērošana veselības aizsardzības jomā. Gruzijas tiesisko bāzi atbalsta vismaz 85 % iedzīvotāju, savukārt likumu piemērošanas līmenis ir 98 %.

Priekšlikums

Ievērojot PVO Vispārējās konvencijas par tabakas kontroli 8. pantu, kurā tieši noteikti aizsardzības pasākumi pret pasīvo smēķēšanu,

Gruzija kopš 2013. gada īsteno stratēģiskos mērķus un uzdevumus atbilstoši Tabakas kontroles stratēģijai un rīcības plānam. Šo stratēģiju iekļaušana palīdzētu uzlabot valsts sniegumu kontrabandas apkarošanā.

11. secinājums

Serbija vēlas iestāties ES, un tiesiskais regulējums konkrētajā jomā tiek pastāvīgi pilnveidots un piemērots atbilstoši ES tiesību aktu noteikumiem. Galvenie tiesību akti, kas regulē tabakas tirgu, ir Tabakas likums, Akcīzes nodokļa likums, Likums Protokola par tabakas izstrādājumu nelikumīgas tirdzniecības ierobežošanu ratifikācijai un Muitas likums. Serbijas Republikā nozīmīgākie tabakas tirgus regulētāji ir Tabakas pārvalde un Muitas pārvalde, kuras atrodas Finanšu ministrijas padotībā.

Priekšlikumi

1. Serbijas pašvaldībām būtu jāizstrādā savas iekšējās riska pārvaldības stratēģijas un tās pastāvīgi jāaktualizē. Šīs stratēģijas varētu sagatavot saskaņā ar Finanšu ministrijas izdoto Finanšu un kontroles pārvaldības rokasgrāmatu. Turklāt pašvaldībām būtu jāizstrādā iekšējie un trauksmes cēlēju aizsardzības noteikumi, lai vāktu regulāros datus par korupcijas risku.
2. Serbijas pašvaldībām būtu jāstiprina sava administratīvā rīcībspēja, organizējot kapacitātes celšanas apmācības par vietējās pārvaldības un korupcijas apkarošanas jautājumiem, kā arī jāpalielina zināšanas par spēkā esošajiem tiesību aktiem. Valstīm būtu jāpalielina arī sava pārredzamība, īstenojot konkrētus atbilstošajos tiesību aktos noteiktos pasākumus, piemēram, uzlabot iedzīvotāju piekļuvi informācijai un stiprināt pašvaldību elektronisko infrastruktūru.
3. Serbijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir jāpaaugstina sava organizatoriskā kompetence, pārredzami jāpārvalda un jāīsteno pašvaldību projekti, pastāvīgi jāuzlabo zināšanas par korupcijas apkarošanu un labu pārvaldību, kā arī jādalās pieredzē ar citām iestādēm.
4. Pašvaldībām būtu jāpieņem noteikumi ziņošanai par korupciju, jāseko līdzi ziņojumu aktualitātei un tie jāpapildina atbilstoši starptautiskajiem standartiem. Iestādēm būtu cieši jāsadarbojas ar starptautiskajām institūcijām, kas cenšas mazināt korupciju.

12. secinājums

Modelis par cigarešu kontrabandas ietekmi uz makroekonomisko situāciju Moldovā, Gruzijā un Serbijā no starpdisciplinārā viedokļa atklāja, ka cigarešu kontrabanda nepārprotami finansē organizēto noziedzību, tādēļ šajās valstīs ir maza organizētās noziedzības atklāšanas varbūtība, tā arvien vairāk atvieglojot cigarešu kontrabandas īstenošanu. Modelis aptver korupciju, organizēto noziedzību un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas operācijas, ņemot vērā valstu makroekonomisko situāciju.

Priekšlikums

Jo lielāka korupcija ir valstīs, jo vieglāk īstenot cigarešu kontrabandu, un tas apgrūtina organizētās noziedzības atklāšanu, tāpēc ka nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas operācijas slēpj naudas izcelsmi. Sabiedrība ir vienaldzīga pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un organizēto noziedzību, jo tā netic, ka nelikumīgās darbībās apsūdzētie tiks atbilstoši sodīti, ne tikai atstādinot konkrētā personas no amata, bet arī konfiscējot viņu īpašumus un neļaujot izvairīties no kriminālatbildības. Ir jāveicina sabiedrības informētība un izglītošana par šiem jautājumiem. Šī modeļa specifika atspoguļo situāciju ne tikai aplūkotojās valstīs, bet arī citās Eiropas valstīs.

PATEICĪBA

Vēlos izteikt sirsnīgu pateicību Daugavpils Universitātei un darba vadītājam asociētajam profesoram Anatolijam Kriviņam par 2022. gadā saņemto pozitīvo iedrošinājumu pievērsties tabakas kontrabandas jautājumu pētniecībai. Bez profesora vērtīgajiem ieteikumiem es nebūtu sācis pētīt tik daudzus tabakas kontrabandas aspektus, kas veidoja neatņemamu mana pētījuma daļu.

Vēlos arī sirsnīgi pateikties promocijas darba zinātniskajam konsultantam profesoram Vítoldam Zaharam par sadarbību un atbalstu promocijas darba izstrādes laikā. Profesora vērtīgie ieteikumi un konstruktīvie padomi promocijas darbā palīdzēja tiekties pretī visaugstākajiem zinātniskajiem standartiem.

Nobeigumā vēlos īpaši pateikties savai ģimenei par atbalstu un uzmundrinājuma vārdiem, ko saņēmu, izstrādājot promocijas darbu.

KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTIE LITERATŪRAS AVOTI

Normatīvie tiesību akti:

1. Chancellery of the Government of the Republic of Moldova. LEGE pentru modificarea unor acte legislative (art. 248, 2642 Cod penal, art. 287 Cod Contravențional). Pieejams: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_384.pdf
2. Iekšējās drošības biroja likums. Pieņemts: 17.12.2014. Stājies spēkā: 01.11.2015. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/271327>
3. Lietuvos Aukščiausiasis teismas. Byla Nr. 2K-8-1073 / 2020. Pieejams: <https://e-teismai.lt/byla/110278291421391/2K-8-1073/2020>.
4. Lietuvos Aukščiausiasis teismas. Kasacinė nutartis byloje Nr. 2K-7-130-699 / 2015. Pieejams: <https://eteismai.lt/byla/78090579681115/2K-7-130-699/2015>.
5. Lietuvos Aukščiausiasis teismas. Nutartis byloje Nr. 2K-278-489 / 2017. Pieejams: <https://eteismai.lt/byla/51084987331591/2K-278-489/2017>.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 43. „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. 2003 m. gruodžio 29 d. Vilnius. Pieejams: <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=26465>.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199. Valstybės žinios, Nr. 123-5573, 2003.
8. Likums “Par policiju”. Pieņemts: 04.06.1991. Stājies spēkā: 04.06.1991. Pēdējie grozījumi: 2022. gada 20. janvārī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/67957-on-police>
9. Likums “Par Valsts ieņēmumu dienestu”. Pieņemts: 28.10.1993. Stājies spēkā: 25.11.1993. Pēdējie grozījumi: 2021. gada 23. septembrī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/59902>
10. Prokuratūras likumā. Pieņemts: 19.05.1994. Stājies spēkā: 01.07.1994. Pēdējie grozījumi: 2021. gada 30. septembrī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/57276>
11. Satversmes aizsardzības biroja likums. Pieņemts: 05.05.1994. Stājies spēkā: 19.05.1994. Pēdējie grozījumi: 2018. gada 4. oktobrī. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/57257>

Literatūra un periodika:

12. Abadinsky, H. *Organized crime* (9th ed.). Belmont: Wadsworth, 2010.
13. Aghazadeh, A., Ardebili, M., Ashouri, M., Mahdavisabet, M. *Organized smuggling of goods in the criminal law of Iran and Turkey*. *Journal of Politics and Law*, 10(5), 2017, 24–28. doi: 10.5539 / jpl.v10n5p24.
14. Ashworth A. *Principles of Criminal Law*. Fourth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2003, pp.35-37.
15. Baltrūnienė, J., Šarauskas, G. Kontrabandinių nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika ir praktiniai šių nusikaltimų atskleidimo aspektai Lietuvoje. *Mokslinių straipsnių rinkinys Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka / Public Security and Public Order*, 2011 (6), 49–62. Pieejams: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14846/Baltr%20nien%20.pdf?sequence=1>.
16. Borricand, J. F. *Organized crime and criminal law*. *Legal Research Journal of Shahid Beheshti University*, 4, 1999, 11–21.
17. Burke T. *The Effect of Excise Taxes on Cigarette Smuggling: An Instrumental Variable Approach*. CMC Senior Theses, 2013. Pieejams: https://scholarship.claremont.edu/cmc_theses/764.
18. Conklin, J. E. *Criminology* (10th ed.). Boston: Pearson, 2010.
19. Čeveris T. Krimināllikumam 20 – Krimināllikuma 190. panta “Kontrabanda” ģenēze un evolūcija. 366-378. DOI:10.22364/iscflul.7.32.
20. Čolaković, E. *Smuggling as a Form of Illegal Evasion of Public Revenue* (September 8, 2016). 2016 ENTRENOVA Conference Proceedings. Pieejams: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3282451>.
21. Joossens, L., Raw, M. *From cigarette smuggling to illicit tobacco trade*. *Strategic Directions and Emerging Issues in Tobacco Control*, 21(2), 2012, 230–234. doi: 10.1136 / tobaccocontrol-2011-050205.
22. Krastiņš, U., Liholaja, V., Hamkova, D. *Krimināllikuma komentāri*. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: TNA, 2016. 87. lpp.
23. Strada-Rozenberga, K., Meikališa, Ā., Kūtris, G., Leja, M., Kulmanis, O., Gribonika Ē. *Kriminālprocesa obligātums un lietderīgums kā kriminālās justīcijas sistēmas pamatprincips*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023. 275. lpp.
24. Šumskas, A. *Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme*. Vilnius, Justitia, 2000.
25. Wright, A. *Organized crime*. New York: Routledge, 2013.

26. Zubović, J., Djukic, M., Jovanović, O. Economic aspects of tobacco control and empirical findings in Serbia. Institute of Economic Sciences. Belgrade, 2020, 189–191.
27. Žygytė, L. Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Magistra darbs. Vilnius, VU, 2017.

Interneta resursi:

28. Gutauskas, A. Nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Pieejams: <https://www.vle.lt/Straipsnis/nusikalstamos-veikos-objektyvieji-pozymiai-9921>. [sk. 20.04.2023.].
29. Interdependence between illegal trade in tobacco and corruption, money laundering and organized crime. Vilnius, 2020. Pieejams: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16540/PMI%20Impact.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [sk. 20.04.2023.].